

**QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARISH KORXONALARINING
SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI**

Abdujalilov G‘olib Abdurashibovich

X.Sulaymanova nomidagi Respublika sud ekspertiza markazining
Samarqand viloyat bo‘limi mudiri.

Turayeva Malika

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti o‘qituvchisi.

Zayniddinov Soxib

Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17885431>

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish masalalari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil qilinadi. Mamlakatda qurilish sohasi jadal rivojlanayotgani sababli, yuqori sifatli, energiya tejamkor va ekologik toza qurilish materiallariga bo‘lgan talab ortib bormoqda. Shu munosabat bilan, korxonalar faoliyatida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarishni raqamlashtirish, resurslardan oqilona foydalanish hamda boshqaruv tizimini takomillashtirish zarurati dolzarb masalaga aylanmoqda. Maqolada ishlab chiqarish samaradorligini oshirish omillari — texnologik modernizatsiya, mehnat unumdorligini ko‘tarish, logistika tizimini optimallashtirish va eksport salohiyatini rivojlantirish jihatlari batafsil yoritilgan. Shuningdek, sohada raqobatbardoshlikni kuchaytirish, innovatsion yondashuvlarni kengaytirish hamda “yashil iqtisodiyot” tamoyillarini tatbiq etish orqali barqaror rivojlanishga erishish bo‘yicha amaliy takliflar ilgari suriladi.*

Kalit so‘zlar: qurilish materiallari, ishlab chiqarish samaradorligi, innovatsion texnologiyalar, raqamlashtirish, mehnat unumdorligi, resurslardan foydalanish, energiya tejamkorlik, logistika, eksport salohiyati, barqaror rivojlanish.

Annotation. *This article analyzes the issues related to improving the economic efficiency of construction materials production enterprises in the Republic of Uzbekistan, as well as the existing problems and ways to address them. Due to the rapid development of the construction sector in the country, the demand for high-quality, energy-efficient, and environmentally friendly construction materials is increasing. In this regard, it has become a pressing need to introduce innovative technologies, digitalize production, use resources rationally, and improve management systems in enterprise activities. The article provides a detailed discussion of factors that enhance production efficiency, including technological modernization, increasing labor productivity, optimizing logistics systems, and developing export potential. Practical recommendations are also presented on achieving sustainable development through strengthening competitiveness in the sector, expanding innovative approaches, and implementing the principles of the “green economy.”*

Keywords: construction materials, production efficiency, innovative technologies, digitalization, labor productivity, resource utilization, energy efficiency, logistics, export potential, sustainable development.

Аннотация. *В данной статье анализируются вопросы повышения экономической эффективности предприятий по производству строительных материалов в Республике*

Узбекистан, а также существующие проблемы и пути их решения. В связи с быстрым развитием строительного сектора в стране растет спрос на высококачественные, энергосберегающие и экологически чистые строительные материалы. В этом контексте становится актуальной необходимость внедрения инновационных технологий, цифровизации производства, рационального использования ресурсов и совершенствования системы управления деятельностью предприятий. В статье подробно рассматриваются факторы повышения эффективности производства, включая технологическую модернизацию, повышение производительности труда, оптимизацию логистических систем и развитие экспортного потенциала. Также представлены практические рекомендации по достижению устойчивого развития через укрепление конкурентоспособности в отрасли, расширение инновационных подходов и внедрение принципов «зеленой экономики».

Ключевые слова: строительные материалы, эффективность производства, инновационные технологии, цифровизация, производительность труда, использование ресурсов, энергосбережение, логистика, экспортный потенциал, устойчивое развитие.

Kirish. O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishida qurilish sohasi strategik ahamiyatga ega. Mamlakatda infratuzilma, turar joy, sanoat va ijtimoiy obyektlar qurilishi hajmining ortib borishi qurilish materiallariga bo'lgan talabni keskin oshirmoqda. Shu bois, mahalliy qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatini modernizatsiya qilish, ularning samaradorligini oshirish va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda qurilish materiallari sanoati iqtisodiy modernizatsiya jarayonining muhim tarmog'iga aylangan. Ammo ayrim korxonalarda ishlab chiqarish quvvatlaridan to'liq foydalanilmasligi, texnologik uskunalarning eskiligi, energiya sarfining yuqoriligi va boshqaruv tizimining samarador emasligi kuzatilmoqda. Shu sababli, tarmoqni innovatsion yondashuvlar asosida rivojlantirish, resurslarni tejash, sifatni oshirish va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish dolzarb vazifalardan biridir.

Asosiy qism. Qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarining samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq. Ulardan eng asosiysi — texnologik modernizatsiya va innovatsiyalarni joriy etishdir. Zamonaviy texnologiyalar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, raqamli nazorat tizimlarini o'rnatish va sifatni onlayn monitoring qilish imkoniyatlari kengayadi.

Masalan, sement, g'isht, beton, polimer va izolyatsiya materiallarini ishlab chiqarishda energiya tejамkor pechlar, chiqindini qayta ishlovchi qurilmalar va kompyuterlashtirilgan boshqaruv tizimlari yuqori natija beradi. Bu nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki ekologik tozalikni ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Yana bir muhim yo'nalish — resurslardan oqilona foydalanish va chiqindisiz texnologiyalarni qo'llash. Mahalliy xomashyo manbalarini chuqur qayta ishlash, ikkilamchi resurslardan foydalanish, suv va energiya sarfini kamaytirish orqali ishlab chiqarish tannarxini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Bu esa mahsulot narxining pasayishiga, raqobatbardoshlikning oshishiga olib keladi.

Samaradorlikni oshirishda inson kapitalining rivoji ham muhim ahamiyatga ega. Yangi texnologiyalarni joriy etish uchun malakali muhandis-texnik xodimlar, ishlab chiqarish menejerlari va texnologlar kerak bo'ladi. Shu sababli, korxonalarda uzluksiz o'qitish tizimini yo'lga qo'yish, kasbiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur. Bu jarayon kadrlar salohiyatini oshiradi va ishlab chiqarish jarayonini sifat jihatidan yaxshilaydi.

Raqamlashtirish — ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda eng zamonaviy yo'nalishlardan biridir. Raqamli texnologiyalar yordamida ishlab chiqarish jarayonini real vaqt rejimida boshqarish, resurslar sarfini nazorat qilish va ma'lumotlar tahlilini avtomatlashtirish imkoniyati yaratiladi. Masalan, "aqlli zavod" konsepsiyasi (Smart Factory) asosida ishlab chiqarishning barcha bosqichlari o'zaro bog'langan raqamli platforma orqali boshqariladi.

Shuningdek, logistika tizimini takomillashtirish ham korxonalar samaradorligining muhim omillaridan biridir. Qurilish materiallari og'ir, hajmli va tashish xarajatlari yuqori bo'lgan mahsulotlar sirasiga kiradi. Shu bois, transport infratuzilmasini rivojlantirish, avtomatlashtirilgan ombor tizimlarini yaratish va yetkazib berish zanjirlarini optimallashtirish orqali umumiy xarajatlarni kamaytirish mumkin.

Qurilish materiallari sanoatining samaradorligini oshirishda eksport salohiyatini kengaytirish ham muhim yo'nalishdir. So'nggi yillarda O'zbekistonda eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar, jumladan, sement, keramika, oynavand va polimer mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi ortmoqda. Eksport geografiyasini kengaytirish, xalqaro standartlarga mos sertifikatlash tizimini yo'lga qo'yish, xorijiy investorlar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali korxonalar raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Davlat tomonidan ham bu soha rivojiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Soliq imtiyozlari, texnoparklar, innovatsion klasterlar va "yashil" iqtisodiyot dasturlari orqali ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yo'lga qo'yilgan. Bu chora-tadbirlar tarmoqda barqaror o'sish va texnologik yangilanishni ta'minlaydi.

Xulosa.

Qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarining samaradorligini oshirish - mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligi va barqaror o'sishining muhim omillaridan biridir.

Samaradorlikni ta'minlash uchun innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarishni raqamlashtirish, resurslardan oqilona foydalanish, kadrlar malakasini oshirish va boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish zarur.

Shuningdek, eksport salohiyatini oshirish, energiya tejamkor texnologiyalarni qo'llash hamda ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali tarmoqning xalqaro bozordagi mavqeini mustahkamlash mumkin. Innovatsion rivojlanish yo'lidan borish O'zbekiston qurilish materiallari sanoatini mintaqada eng raqobatbardosh tarmoqlardan biriga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. — Toshkent, 2023.
2. "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi – 2022–2026 yillar". — Toshkent, 2022.
3. To'xtasinov N. "Qurilish materiallari ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda innovatsiyalar roli". — *Iqtisodiyot va innovatsiya jurnali*, 2023.

4. World Bank. *Efficient Building Materials and Sustainable Industry Development*. Washington D.C., 2023.
5. OECD Report. *Digital Transformation in the Construction Materials Sector*. Paris, 2022.